ומאן דמתני לה אסיפא הכא הוא דאיכא דררא דממונא אבל התם דליכא דררא דממונא לא מאי איכא בין שבועה דאורייתא לשבועה דרבנן איכא בינייהו [א]מיפך שבועה בדאורייתא לא מפכינן שבועה בדרבנן מפכינן ולמר בר רב אשי דאמר בדאורייתא נמי מפכינן שבועה מאי איכא בין דאורייתא לדרבנן איכא בינייהו [ב]מיחת לנכסיה בדאורייתא נחתינן לנכסיה בדרבנן לא נחתינן לנכסיה ולרבי יוסי דאמר בדרבנן נמי נחתינן לנכסיה דתנן [ג]מציאת [ב]חש"ו יש בהם גזל מפני דרכי שלום ר' יוסי אומר גזל גמור [ג]ואמר רב חסדא גזל גמור מדבריהם למאי נפקא מינה להוציאו בדיינין מאי איכא בין דאורייתא לדרבנן [ד]איכא בינייהו שכנגדו חשוד על השבועה בדאורייתא שכנגדו חשוד על השבועה אפכינן ליה שבועה ושמו אאידך [ה]בדרבנן תקנתא היא [*][ו]ותקנתא לתקנתא לא עבדינן ולרבנן דפליגי עליה דרבי יוסי דאמרו בדרבנן לא נחתינן לנכסיה מאי עבדינן ליה משמתינן ליה אמר ליה רבינא לרב אשי האי [ז]נקטיה בכובסיה דנשבקיה לגלימיה הוא אלא מאי עבדינן ליה אמר ליה [ח]משמתינן ליה עד דמטי זמן נגדיה ונגדינן ליה ושבקינן ליה אמר רב פפא [ט]האי מאן דאפיק שטרא על חבריה ואמר ליה שטרא פרוע הוא אמרינן ליה לאו כל כמינך זיל שלים ואם אמר לשתבע לי אמרינן ליה אשתבע ליה א"ל רב אחא בריה דרבא לרב אשי ומה בין זה לפוגם את שטרו א"ל התם [ה]אע"ג דלא טעין איהו טענינן ליה אנן הכא אמרינן ליה זיל שלים ליה ואי טעין ואמר אשתבע לי אמרינן ליה זיל אשתבע ליה [ו]ואי צורבא מרבנן הוא לא משבעינן ליה א"ל רב יימר לרב אשי צורבא מרבנן משלח גלימא דאינשי אלא [ז]לא מזדקקינן ליה לדיניה: מנה לי בידך כו': אמר רב יהודה אמר רב אסי המלוה את חבירו בעדים צריך לפורעו בעדים כי אמריתה קמיה דשמואל אמר לי יכול לומר לו פרעתיך בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדה"י תנן מנה לי בידך אמר לו הן למחר אמר לו תנהו לי נתתיו לך פטור והא הכא [י]כיון דתבעיה בעדים כמאן דאוזפיה בעדים דמי וקתני פטור תיובתא

שבועה דאורייתא. הבאה במקצת הטענה. שבועה דרבנן הא דרב נחמן: **מיפך שבועה.** אם אמר הנתבע לתובע השבע וטול: **מיחת לנכסיה.** אם אמר איני נשבע ואיני משלם יורדין לנכסיו ונותנין לזה: **שכנגדו חשוד.** הנתבע חשוד על השבועה ותנן לקמן (דף מד:) שתקנו חכמים שישבע התובע ויטול: **תקנתא היא.** שבועה עצמה של היסת תקנתא היא ותקנתא שיהא תובע נשבע ונוטל לתקנתא היסת שבועה שלא באה עליו אלא בתקנת חכמים לא עבדינן ויפסיד התובע בלא שום שבועה: **דפליגי עליה דרבי יוסי.** גבי מציאת חרש שוטה וקטן: **נקטיה לכובסיה דלשבקיה לגלימיה הוא.** אוחז בבגדיו התלויים בו עד שיתן לו טלית שעליו כלומר כיון דמשמתינן ליה לעולם עד דליתיב ליה לית לך למיחת לנכסיה עדיף מהאי. כל דבר התלוי בממוכר קרי ליה כובסא כדאמר אזול גרמא ומחיה לכובסא ואתר תמרי כאלו הן הגולין (מכות דף ח.): **עד דמטי זמן נגדיה.** לבתר תלתין יומין כדאמרינן רב מנגיד אמאן דמשהי שמתיה דרבנן עליה תלתין יומין בהאשה נקנית (קדושין דף יב:): **אשתבע לי.** דלא פרעתיך: **וכי מה בין זה.** שלא פגם שטרו לפוגם שטרו דתנן (כתובות דף פז.) הפוגמת כתובתה לא תפרע אלא בשבועה כיצד היתה כתובתה אלף זוז והוא אמר התקבלת כתובתיך והיא אומרת לא התקבלתי אלא מנה הואיל ומודית במנה פוגמת את שטר כתובתה ולא תפרע השאר אלא בשבועה דליכא למיסמך תו אשטרא דאיכא למימר טפי קיבלה והשתא דאמרת משביעין לו מה יפה כחו משאם פגם את שטרו: **התם.** גבי פגם את שטרו אע"ג דלא טעין לוה אשתבע לי אלא אומר פרעתיך טענינן ליה אנן ואמרינן לבעל השטר השבע: **משלח.** מפשיט: **לא מזדקקינן ליה.** להשבע דמיחזי דחשדינן ליה ולא נגבות לו דהא אמר ליה אשתבע לי דלא פרעתיך: **נתתיו לך פטור.** אף משבועה ומיהו שבועת היסת איכא: **והא הכא כיון דתבעיה בעדים.** והודה לו בפניהם כמאן דאוזפיה בעדים דמי:

ומאן דתני **אסיפא** כו'. אור"ת השתא דלא איתמר הלכתא כחד מהנך לישני היכא דליכא דררא דממונא לא משבעינן ליה מספק דהמע"ה ואעפ"כ לא היה מוחה בדיינים המשביעין וקצת נראה להשביע דאיכא דאמרי טפל ללשון ראשון כמו שאומר ריב"א מיהו אור"ת דאזלינן בתר המיקל [י]וכן משמע בפ"ק דב"מ (דף ה.) גבי ההוא רעיא דמייתי התם מילתא דר"נ ארישא דמתני' ור"ת דוחה דאיכא למימר דהתם רישא דמילתא נקט ומסיפא פריך דמשבעינן ליה היכא דאיכא דררא דממונא דהתם נמי איכא דררא דממונא מאחר שהיו רגילין למסור לו בכל יום ועוד דהא איכא סהדי דאכל תרי מינייהו ורב האי גאון פירש דלא משבעינן ליה אלא משמתינן ליה על תנאי שיהא בשמתא [*]אם הוא חייב ואינו משלם: **מאי** איכא בין שבועה דאורייתא לשבועה דרבנן. בפ' הכותב (כתובות דף פח. ושם) גבי הא דאמר רב (א) נחמן אי פקח שמעון מייתי ליה לידי שבועה דאורייתא פירש בקונט' דנפקא מינה דבדאורייתא בעי למינקט חפצא בידיה ובדרבנן לא בעי ואין נראה דההיא נפקותא לא אמרינן הכא ועוד דבפרק השולח (גיטין דף לה. ושם) גבי אלמנה דקאמר אדריה בבית דין ואשבעה חוץ לב"ד פי' בקונט' גופיה דבב"ד לא בעי אשתבועי משום דבעי אנקוטי חפצא בידיה אף על גב דשבועה דאלמנה שבועה דרבנן היא ובריש שמעתתא דהכותב (כתובות דף פז: ושם) פירש נמי בקונטרס גבי הא דסבר רמי בר חמא למימר שבועה דאורי' דנפקא מינה לאפוכי שבועה: **ולמר** בר רב אשי דאמר בדאורי' נמי מפכינן. ריב"ן פי' בשם הקונטרס דהלכתא כותיה דקיימא לן כמר בר רב אשי במיפך שבועה וכן בתשובת רבינו גרשון מאור הגולה וכן רב האי גאון והביא ראיה דהלכתא כותיה מדקאמר לקמיה האי מאן דמפיק שטרא על חבריה אי אמר ליה האין אשתבע לי דלא פרעתיך אמרי' ליה זיל אשתבע ליה ומה התם דאית ליה עליה ממון גמור מדאורי' יכול להפך עליו שבועה היכא דלית ליה (ב) אלא שבועה דאורייתא לכ"ש דמאי א"ל אשתבע לי את ולפי דבריו מאן דפליג אמר בר רב אשי כ"ש דפליג אדלקמיה מיהו הגאונים נחלקו בההיא דלקמיה אי אמר ליה אשתבע לי דלא פרעתיך אם יכול אידך לחזור ולומר אשתבע לי את ותפטר [*]ואם יכול אין ראיה לרב האי משם ועוד דלא דמי דההיא דלקמיה ודאי תקנו רבנן משום דשכיחא דמתרמי זימנין טובא דבתר דפרעיה אשתהי שטרא בידיה כדאמרינן בפ"ק דב"מ (דף טז:) אשתמוטי דקא משתמיט דאמר ליה למחר יהבינא לך השתא ליתיה גבאי אי נמי אפסיטי דספרא זייל ליה אבל לגבי שבועה דאורייתא למה להם לתקן שיכול להופכה והשתא ההיא דלקמיה אתיא אפי' כמאן דפליג אמר בר רב אשי ורבינו יצחק מצא בתשובות קדמוניות דלא מפכינא שבועה דאורייתא וכן בה"ג וכסדר תנאים ואמוראים דהלכתא כמר בר רב אשי בכוליה הש"ס בר ממיפך שבועה ואודיתא אף מה שכתב בסדר תנאים ואמוראים דמיפך שבועה כגון שהיה המחויב שבועה חשוד וקאמר מר בר רב אשי דמפכינן אשכנגדו אין נראה דבחשוד לא איירי אלא בסמוך דקאמר איכא בינייהו שכנגדו חשוד אלא כפירוש הקונטרס דקאמר נתבע לתובע השבע וטול ור"ח נמי פסיק דהלכתא כותיה בכל הש"ס בר ממיפך שבועה וחיורי וסימנך הפך לבן וחיורי בפ' בהמה המקשה (חולין דף עו: ושם) גבי צומת הגידין דקאמר זייגי אף על גב דלא חיורי: [ועמ"ש בס"ד על הגליון סנהדרין דף כט: בתוספות ד"ה מר בר"א]:

ולרבי יוסי דאמר בדרבנן נמי נחתינן. קצת תימה דרבנן נמי לא איירי אלא בההיא דלא הוי גזילה אלא מפני דרכי שלום אבל היכא דהוי גזל גמור מודו דנחתינן לנכסיה וה"נ היכא דאיכא שבועה דרבנן: **וכי** מה בין זה לפוגם שטרו. וא"ת תקשה ליה ממתני' [ז] דהבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה וטעמא משום דלמא אי הוה אבוהון קיים הוה טעין ואמר אשתבע לי אלמא מלי משתבע ליה ומיהו נראה דטעמא לאו משום הכי הוא דאפי' לא מלי אבוהון טעין טענינן ליתמי דבפרק הכותב (כתובות דף פז: ע"ש) אמרינן כתב לאשתו נדר ונקי שבועה לא תפרע מן היתומים אלא בשבועה אלמא עבוד רבנן תקנתא ליתמי אפי' במקום שאין האב יכול להשביע:

[ח]**אין** לך בידי אלא ליטרא בכסף פטור. מהשתא הו"ל לרב לאפלוגי [ר"ג] כדפליג בסיפא בשטענו חטין והודה לו בשעורין ולשמואל אדלעיל שתי כסף יש לי בידך והלה אומר אין לך בידי כו' אלא נטר עד לבסוף ופליג אכולהו וצריך לדקדק אמאי נקיט כל הנך ואיכא מינייהו דתני אידי:

תיובתא

מסורת הש"ס

א) ב"מ יב. גיטין נט:, ב) [גיטין סא. ב"מ יב.], ג) [לקמן מו. ב"מ ה:], ד) [ב"מ קא: ועי' מ"ש בהפלאה שבערכין ערך כבס], ה) [עי' תוס' ב"ב ל. ד"ה לאו], ו) [עי' מהרש"א], ז) [לקמן מה.], ח) שייך למתני' בריש פרקין.

עין משפט נר מצוה

מג א מיי' פ"א מהל' טוען הל"ו סמג עשין צה טוש"ע חו"מ סי' פז סע"א:
מד ב מיי' שם הלכה ד טוש"ע שם סעיף ט:
מה ג מיי' פ"ז מהל' אבידה הל"ב סמג עשין עד טוש"ע חו"מ סי' רע סעיף א:
מו ד מיי' פ"ב מהלכות טוען הל"ד סמג עשין צה טור ש"ע חו"מ סי' צב סעיף ז וסי"א:
ה [מיי' פ"ב מהל' טוען ונטען הל' ז]:
מז ו מיי' שם פ"א הל' ה סמג שם טור ש"ע חו"מ סי' פז סעיף ט:
מח ז מיי' פי"ד מהל' מלוה הלכה ב סמג עשין צד טור ש"ע חו"מ סי' פב סעיף ב:
מט ח מיי' שם הלכה א סמג שם טוש"ע חו"מ סי' פב סעיף א:
נ ט י מיי' שם הלכה ב סמג שם טוש"ע חו"מ סי' פב סעיף ו:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה מאי איכא וכו' גבי הא דאמר רב פפא אי פקח הוא מייתי לי' כצ"ל ותיבת נחמן ותיבת שמעון נמחק: (ב) ד"ה ולמר וכו' דלית ליה עליה אלא שבועה:

גליון הש"ס

גמ' ותקנתא לתקנתא לא עבדינן. עי' לקמן דף מו ע"א תוס' ד"ה כדרבנן: תוס' ד"ה ומאן וכו' אם הוא חייב ואינו משלם. עי' ב"ק דף קיח ע"א תוס' ד"ה ר"נ: ד"ה ולמר וכו' ואם יכול אין ראיה. היינו דלמ"ד דלא מהפכים בדאורייתא צריך הנתבע לישבע כיון דשבועתו א"י להפך. רק דיכול הוא להטיל שבועה עליו כמו על השטר דיכול לומר השבע לי בזה יכול התובע להפך שבועה זו השבע ופטור. אבל אם מדאורייתא מהפכין מהפך הנתבע שבועתו עליו וצריך התובע לישבע כנעל"ד פשוט. ודלא כמהרש"א דנדחק בזה:

רבינו חננאל

דמתני' לה אסיפא אמר לך הכא אמר רב נחמן משביעין אותו שבועת היסת משום דאיכא דררא דממונא. פירוש עיקר. דהא הודה לו מקודם כגון הא דגרסינן בפרק חומר בקודש (חגיגה כא.) א"ר אילעא א"ר חנינא עשר מעלות שנו כאן כו' עד מאי טעמא הראשונות דאית להו דררא דטומאה מדאורייתא גזרו בהו רבנן כו': מה איכא בין שבועה דאורייתא לשבועה דרבנן. ואמר בדרבנן אי אמר ליה השבע וטול הדין עמו בדאוריי' (למימר) [לא. ולמר] בר רב אשי אפילו בדאורייתא מפכינן. ולית הלכתא כותי'. דהלכתא כותיה בכל התלמוד בר ממיפך שבועה וחוורי. וסימנך הפך לבן. והני חיורי מפורש בפרק בהמה המקשה מר בר רב אשי בענין צומת הגידין כיון דזייגי אע"ג (דחוורי) [דלא חוורי]: הני תרתי בלחוד לית הלכתא כותיה. ואליבא דמר בר רב אשי. מאי בינייהו ואמרינן בדאורייתא אם לא ישבע נחתינן לנכסיה ונותנין אותן לתובע אבל בדרבנן לא נחתינן לנכסיה. ולר' יוסי דתנן בגיטין פרק הנזיקין מציאת חרש שוטה וקטן יש בהן גזל מפני דרכי שלום ר' יוסי אומר גזל גמור. ואוקימנא קסבר מוציאין אותו בדיינין. הנה אפילו בדרבנן מחתינן לנכסיה. מאי בינייהו ואמרינן בדאורייתא אם היה הנתבע [חשוד על השבועה] אפכינן השבועה ונשבע התובע ונוטל ובדרבנן לא מאי טעמא דעיקר השבועה מדרבנן תקנתא היא ותקנתא לתקנתא לישבע התובע וליטול לא עבדינן. ולרבנן דפליגי על ר' יוסי דאמרי לא נחתינן לנכסי דגזל מציאה קטן מאי עבדינן ליה: ואסיקנא משמתינן ליה ואי לא אתי ותבע למישריה עד תלתין יומין בתר ל' יומין הוא עידן נגודיה מנגדינן ליה כרב דרב מנגיד אמאן דחייל עליה שמתא

רבינו חננאל (המשך)

דרבנן ל' יומין ולא קא תבע לשמתיה. והא דרב מפורשת ביבמות פרק רבן גמליאל: אמר רב פפא האי מאן דמפיק שטרא אחבריה וטען דפריע הוא לאו כל כמיניה. אלא אמרינן ליה זיל פרעיה ואי אמר ליה לישתבע לי דלא פרעתיה מחייבין ליה לאשתבועי ליה והני מילי בדטען הלוה ואמר לישתבע לי אבל אנן לא טענינן ליה כי היכי דטענינן על הפוגם שטרו: ואי צורבא מרבנן הוא האי דמפיק שטרא אחבריה לא מזדקקינן ליה ללוה כד טעין לישתבע לי: **תוספתא** (פ"ה) מנה לי בידך אין לך בידי. וכן הטוען היה לך בידי ונתתיו לך או שיש לי בידך במנה כסות ובמנה פירות פטור: מנה לאבא בידך אין לו בידי או נתתיו לו או שיש לי בידו במנה כסות במנה פירות: מנה לי ביד אביך אין לך בידו כלום או נתנו לך או שיש לו בידך במנה כסות במנה פירות פטור.

בתחלת שנים אוחזין בטלית תני ר' חייא מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי ועדים מעידין אותו שיש לו עליו נ' זוז ישלם (עליו) נ' וישבע על השאר וק"ל כר' חייא: א) וקשיא לן הא דתנינן בתוספתא היה טוען מנה בב"ד וכפר ובאו עדים והעידו שחייב לו חמשים זוז הרי זה משלם ופטור על השבועה. ואם היה עד אחר מעידו הרי זה נשבע על הכל: **מתני'** מנה לי בידך א"ל הן למחר אמר לו תנהו לי נתתיו לך פטור:

מוסף רש"י

גזל גמור מדבריהם. מפני דרכי שלום (ב"מ יב.) אפילו לר' יוסי לאו גזל דאורייתא הוא (גיטין סא.). **למאי נפקא מינה.** מדר' יוסי, הא אתא לאשמועינן דהחמירו חכמים בתקנתן כגזל גמור (ב"מ יב.). **להוציאו בדיינין.** דלרבנן לא נפיק בדיינים ומיהו לר' יוסי גזל מעליא לא הוי ליפסל לעדות ולעבור עליו בלאו (גיטין סא.). **ותקנתא.** דשכנגדו ישבע ויטול דהויא נמי תקנתא, דמן התורה מי שעליו לשלם הוא ישבע ויפטר מן התשלומין ואין נשבע ונוטל מן התורה, ואותן המנויין בשבועות (מד:) תקנת חכמים הן ולשבועה דאורייתא עבוד רבנן תקנתא, אבל תקנתא לתקנתא לא עבדינן (ב"ח ה:).

א) כבר הקשה בש"ס בב"מ דף ג' כעין קושיא זו על ר"ח מברייתא דתני אבוה דרבי אפטוריקי ושנינן דר"ח תנא הוא ופליג ודברי רבינו צ"ע.